

Andrzej Groth

Kristian Rosteuscher (1620-1681) profesor prawa i historii w Gimnazjum Akademickim w Gdańsku

Słupskie Studia Historyczne 1, 177-184

1993

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Andrzej Groth

**KRISTIAN ROSTEUSCHER (1620–1681) PROFESOR PRAWA I HISTORII W
GIMNAZJUM AKADEMICKIM W GDANSKU**

Kristian Rosteuscher urodził się 4 lipca 1620 r. w Gdańsku. Ojciec jego, Jan Rosteuscher, był pastorem przy kościele św. Katarzyny, a matka, Barbara, córką Michała Coleta, prorektora szkoły przy kościele Najświętszej Marii Panny w Gdańsku¹. W 1631 r. wraz ze starszym bratem Natanielem wstąpił do Gdańskiego Gimnazjum Akademickiego. Podczas nauki wyróżniał się pilnością. Lubił uczyć się języków, zwłaszcza upodobał sobie hebrajski, łaciński i grecki. Uczył się chętnie również matematyki, wzbudzając uznanie profesorów. Jako uczeń przygotował wiele dysput pod kierunkiem rektora J. Botsacka, profesora filozofii H. Nicolai'a i profesora prawa i historii P. Oelhafa. Pod opieką tego ostatniego napisał rozprawę *De serwitutibus*². Po ukończeniu gimnazjum w 1639 r. wyjechał do Królewca, gdzie na uniwersytecie podjął studia prawnicze pod kierunkiem Adama Ricciusa. Przebywał tam trzy lata. W czasie studiów wygłosił kilka rozpraw na tematy teologiczne i prawne, między innymi rozprawę na temat *De iure personarum*³. W 1642 r. K. Rosteuscher przeniósł się do Lejdy, gdzie nadal studiował prawo pod kierunkiem B. Schottana i J. Maesterta oraz matematykę u M. Goldmanna. Po dwóch latach udał się przez Kolonię do Strasburga. Tam zapisał się na wydział prawa i teologii, by słuchać wykładów J. Dorscha i J. Tabora. Pod kierunkiem profesora J. Tabora napisał opublikowaną w 1646 r. rozprawę *De Admodiatione*⁴. W Strasburgu zatrzymał się najdłużej. W drodze powrotnej do kraju, dokąd przybył w 1650 r., odwiedził jeszcze uniwersytety w Jenie, Lipsku, Erfurcie i Wittenberdze.

Po powrocie do rodzinnego Gdańska znaleźli się w trudnej sytuacji materialnej. Wkrótce jednak został zaangażowany do Gimnazjum Akademickiego w charakterze nauczyciela (*collegae*) trzeciej klasy, a następnie w lutym 1653 r. przeniesiono go do grona wykładowców *secundy*. W dniu 6 marca 1653 r. powołano go na stanowisko *iuris et historiarum professor extraordinarius* w kierowanej przez Piotra Oelhafa katedrze prawa i historii. Mowę powitalną na jego cześć wygłosił rektor J. Maukisch, a K. Rosteuscher wykład inauguracyjny pt. *De pacificationibus*⁵. Dzięki kolejnemu awansowi po śmierci P. Oelhafa w listopadzie 1655 r. został profesorem zwyczajnym w wymienionej katedrze. Od tego czasu pełnił również funkcję inspektora gimnazjum⁶. W następnym roku udał się ponownie do Królewca, gdzie 4 lutego na podstawie samodzielnej, czyli pisanej *sine praeside* rozprawy *De advocacione causarum* uzyskał stopień licencjata prawa. Uzyskanie tego stopnia spotkało się z uznaniem profesorów gimnazjum, którzy w specjalnym piśmie złożyli mu gratulacje. Na stanowisku profesora i inspektora gimnazjum pozostał aż do śmierci, prowadząc wykłady z zakresu prawa i historii. Ustabilizowała się również jego sytuacja materialna. Jako profesor prawa i historii, i inspektor gimnazjum otrzymywał roczną pensję w wysokości 900 florenów⁷. W 1659 r. ożenił się z córką zastępcy tzw. miejskiego fizyka w Gdańsku, Heleną Schwabe⁸.

Lata 1655-1667 to okres współpracy dydaktycznej K. Rosteuschera i przybyłego z Elbląga J. Pastoriusa w katedrze prawa i historii. Ten ostatni - profesor honorowy - nauczał w gimnazjum jedynie historii i przygotowywał wystąpienia z okazji różnych uroczystości, natomiast K. Rosteuscher prowadził zajęcia z prawa oraz inicjował i kierował dysputami uczniowskimi. Jego wykłady z historii były uzależnione od tematyki zajęć prowadzonych przez J. Pastoriusa⁹. Po rezygnacji J. Pastoriusa w 1667r. K. Rosteuscher przejął również obowiązki związane z całokształtem zajęć z historii.

Mimo że gimnazjum gdańskie nie miało prawa nadawania stopni akademickich, wzorem szkół akademickich pisano w nim wiele dysertacji. Owe dysertacje to prace uczniów pisane przy współudziale mistrzów, którzy byli autorami zasadniczych tez, stały się dla *praeses* okazją do formułowania nowo opracowywanych zagadnień. W dużym też stopniu owe publikowane dysputy ściśle wiązały się z procesem nauczania propagowanym przez ówczesne czasopisma naukowe¹⁰.

Z załączonego wykazu prac K. Rosteuschera i dysertacji pisanych pod jego kierunkiem wynika, że w badaniach tego uczonego przeważała problematyka prawna, ale zachowało się również kilka publikacji historycznych. W zainteresowaniach prawnych K. Rosteuschera zdecydowanie najwięcej miejsca zajmowało prawo cywilne.

Najwcześniejsza chronologicznie dysputa K. Rosteuschera to wygłoszony w marcu 1655 r. cykl poświęcony *iuri gentium*, prawu cywilnemu oraz niektórym szczegółowym kwestiom z *Kodeksu Justyniana*. W zasadzie wszystkie ćwiczenia studenckie są rozprawami z zakresu prawa rzymskiego. Powołują się one również na prawo polskie, np. *Theses de succesionibus tam ex testamento...* W związku z tym uwzględniają dzieła autorów polskich, jak A. Lipskiego, Przyłuskiego, Dreznera, Czaradzkiego, Huberta czy A. Jaskiego. Spośród autorów gdańskich K. Rosteuscher odwołuje się przede wszystkim do prac K. Ricciusa. Obok licznych autorytetów z zakresu prawa rzymskiego pojawiają się w jego pracach nazwiska Bodinusa, Gentilisa i Grocjusza przede wszystkim w związku z problematyką prywatno-prawną¹¹.

Zapewne w związku z tym, że Gdańsk stanowił ważny i znaczący ośrodek handlu morskiego i konieczna była znajomość kwestii związanych z problematyką prawa morskiego jedna z dysertacji - poruszająca problemy własności - dotyczyła sprawy zwierzchnictwa na morzu. Na podstawie pracy Grocjusza, *Mare liberum*, K. Rosteuscher uważa, że morze wewnętrzne (*mare interius*) otoczone brzegami może podlegać zawłaszczeniu podobnie jak rzeki. Na poparcie

tej tezy oprócz prac Grocjusza przytacza również innych autorów prawa naturalnego. Podkreśla jednak, że niektórzy autorzy negują możliwość zawłaszczenia jakiegokolwiek morza¹².

W koncepcji prawa narodów opiera się wyłącznie na *Kodeksie Justyniana* i jego komentatorach.

Z zakresu prawa prowincjonalnego na uwagę zasługują dwie jego prace: o tzw. sukcesji flamandzkiej¹³ oraz poświęcona kodyfikacji prawa chełmińskiego w XVI wieku¹⁴. W tej ostatniej - na podstawie analizy licznych zwodów prawa chełmińskiego - doszedł do wniosku, że w XVI stuleciu prawo to sześciokrotnie uległo korekturze: w 1526 r., 1566 r. - korekta lidzbarska, 1572 r. - korekta nowomiejska, 1586 r. - korekta grudziądzka, 1592 r. i 1594 r. - korekta toruńska¹⁵.

W badaniach z zakresu prawa posługiwał się K. Rosteuscher głównie metodami historycznymi, uważając, że nie można rozpatrywać żadnych poważniejszych zagadnień bez odwołania się do przeszłości i doceniał jej rolę w odkrywaniu prawdy naukowej. Wiele uwag i spostrzeżeń na ten temat zawierają opublikowane dysputy, a zwłaszcza *Dissertationis historico-philologicae de Colosso Danielis*.

Swe zasady pracy pedagogicznej sformułował w kierowanej dyspucie *De professoribus*. Przyjmował on za J.A. Komenskim słuszność zasady stopniowania trudności w nauczaniu, selekcji materiału, odrzucał nauczanie pamięciowe na rzecz rozumowego. Uważał, że metody nauczania muszą być zgodne z założeniami dydaktyki i odpowiednio dostosowane do wymogów różnych gałęzi wiedzy.

Obok pracy naukowej, wykładów i lekcji prywatnych spoczywały na K. Rosteuscherze liczne obowiązki związane z pełnieniem funkcji inspektora gimnazjum. Uczestniczył w egzaminach promocyjnych obowiązujących przy przejściu do wyższej klasy, brał udział w posiedzeniach profesorów poświęconych omawianiu problematyki wykładów, wyników promocji, spraw dyscyplinarnych, frekwencji i form pomocy dla uczniów oraz rozwoju gimnazjum¹⁶. W

1669 r. po śmierci rektora J. Maukisha, a przed wyborem I. Straucha, przez prawie rok pełnił obowiązki rektora, a także w 1674r., gdy rada miejska Gdańska pozbawiła (28 XII 1673 r.) I. Straucha wszystkich zajmowanych stanowisk¹⁷.

W rodzinnym mieście w środowisku naukowym cieszył się dużym autorytetem, zwłaszcza jako znawca prawa chełmińskiego¹⁸. Zmarł 25 grudnia 1681 r. w wieku 61 lat w Gdańsku.

Przypisy

1. Por. E. Praetorio, *Athenae Gedanenses*. Lipsiae 1713, s. 110-111; *Katalog der Stadt Danzig betreffende Handschriften der Danziger Stadtbibliothek*. Bd. 1, Th. 1. Danzig 1892, s. 680; L. Mokrzecki, *Studium z dziejów nauczania historii. Rozwój dydaktyki przedmiotu w Gdańskim Gimnazjum Akademickim do schyłku XVII w.* Gdańsk 1973, s. 149
2. K. Kocot, *Nauka prawa narodów w Ateneum Gdańskim (1580-1793)*. Wrocław 1965, s. 95
3. L. Mokrzecki, *op.cit.*, s. 149
4. E. Praetorio, *op.cit.*, s. 111
5. L. Mokrzecki, *op.cit.*, s. 149; Ch. G. Joecher, *Allgemeines Gelehrten Lexicon*. Bd. 1-5, Leipzig 1751, s. 2242
6. Zob. *Księga wpisów uczniów Gimnazjum Gdańskiego 1580-1814*. Opr. Z. Nowak, P. Szafran. Warszawa - Poznań 1974, s. 26, 215; L. Mokrzecki, *op.cit.*, s. 150; Biblioteka Gdańska Polskiej Akademii Nauk w Gdańsku, (dalej cyt. Bibl. Gd. PAN), Ms. 516, s. 106-107, 504, 194
7. Archiwum Państwowe w Gdańsku, 300, 42, nr 156, k. 47; por. T. Hirsch, *Geschichte des academischen Gymnasiums in Danzig in ihren Hauptzügen dargestellt*. Danzig 1837, s. 41
8. E. Praetorio, *op.cit.*, s. 111

9. L.Mokrzecki, *op.cit.*, s.162
10. Por. K.Kocot, *op.cit.*, s.26
11. Do każdego zagadnienia dysputy załączona jest bibliografia.
12. Por. K.Kocot, *op.cit.*, s.96
13. Zachowana również w rękopisie w zbiorach Bibl. Gd. PAN, Ms. 1836, k.8-13
14. Ibid., Ms.1836, k.20-25
15. Ibid., Ms.1836, k.16; Na temat kodyfikacji prawa chełmińskiego w XVI w. zob. Z.Zdrójkowski, *Zarys dziejów prawa chełmińskiego 1233-1832. Studium na siedemsetpięćdziesięciolecie wydania przywileju chełmińskiego oraz lokacji miast Chełmna i Torunia*. Toruń 1983, s.31-49
16. Por. L.Mokrzecki, *op.cit.*, s.152
17. Zob. F.Hirsch, *Der Grosse Kurfürst und Dr Aegidius Strauch*. "Zeitschrift des Westpreussischen Geschichtsvereins", II.47, s.153
18. Zob. Bibl. Gd. PAN, Ms.1836, k.94

Wykaz prac Kristiana Rosteuschera

1. *De iure personarum*
2. *De Admodiatione, sub Praesid. D. Joh. Ott. Taboris*. Argent 1646
3. *Exercitationes aliquot ad Institut. Imperiales*. Gedani 1655
4. *Theses de Emptione end Venditione*. Gedani 1655
5. *Tractationis Synopticae de succesionibus ab intestato quantenus cae Jure Civili Saxonico, Culmensi et Moribus patriis deferentur [...] resp. Aegido Laurente*. Gedani 1655
6. *Synopticae resolutionibus Institutionum Justinianearum exercitatio prima, ad proemium et septem libri primi titulos priores directa, et Praeside [...] Christiano Rosteuschero [...] subjecta a Georgio Schroeder*. Gedani. 1655, Dantisca

7. *Viro [...] Christiano Rosteuschero [...] cum summi in utroque iure gradus licentiam in Academia Regiomontana adeptus [...] honoris et amoris ergo gratulabantur Collegae Gymnasii Professores.* Gedani 1656
8. *Pentadecas quaestonium Jurid. Miscellarum.* Regiom 1656
9. *De Advocatione Causarum, Dips. inauguralis, sine Praeside pro supremi Doctorae gradus in utroque jure consequendi Licentia.* Regiom 1656
10. *De Testamentis Ordinandis.* Dispp. I ent. II. Gedan. 1657
11. *Disputatio sollemnis de professoribus quam in incluto Gymnasio Dantiscano [...] natalem suum magnum caelebrante [...] subiicit Aegidio Laurente.* Gedani 1658
12. *Theses Juridicae, de Locatione et Conduetione.* 1658
13. *Controversiae patiores circa textum Institutionum Imperialium moveri communiter solitae [...] sub Praesidio Christiano Rosteuscheri [...] Dantisci...* 1658
14. *Exercit de Donationibus.* 1658
15. *Semidecas quaestionum ad jus pertinentium miscellaneorum* 1659
16. *Theses de Furtis.* 1660
17. *De Usuris.* 1660
18. *Theses de successionibus tam ex testamento quam ab intestato, quas ex ipsis fontibus iuris civilis, canonici, saxonici, lubecensis, polonici, prutenici: culmensis, provincialis. Excerpsit et ad placide ventilandum publicae proposuit [...] Praeside [...] Christiano Rosteuschero [...] Joannes Lütke G.B. autor et respondes.* Dantisci 1663
19. *Quaestionum juridicarum miscellaneorum senio* 1664
20. *Disputatio valedictoria de sumtibus vel expensis studiorum [...] resp. Thomas Molzan.* Gedani 1668
21. *Dissertationem moralem de obligatione naturali exponet Fabianus Michael Harges...* [1668] Gedani
22. *Programma funebra, in obit. D. Joh. Msukischii, Rectoris Gymnasii* 1669

23. *De mutuo*. 1669
24. *De Commodato* 1670
25. *De Correcturis Juris Culmensis Schediasma*. 1671
26. *Disp. ad Institutiones Imperiales, qua ex nuno sunt in usu*
1671
27. *Senio Quaestionum legalium, ex doctrina de modis acquirendi*
civilibus particularibus excerptarum 1672
28. *Controversarum positionum historia universali deductarum*
pars prior, ad histiriam Ante - Monarchicam et tres Monar-
chias priores portinens [...] praes. Christiano Rosteuschero
Dantisci 1672
29. *De prohibitione Matrimoniorum*, Dispp V. 1676
30. *De iureiurando dissertatio historico - iuridica [...]* resp.
Balthasar Langius, Gedani 1676
31. *Dissertationis historico - philologicae de Coloso Danielis..*
quatuor monarchiarum sumulacro pars prior [...] praes. Ch.
Rosteuscheri [...], Dantisci 1678
32. *Flaemischen Erb - Gerechtigkeit* 1680
33. *De Communione bonorum Flamingicali [...]* resp. Nathanael
Ernst Schmieden... Gedani 1680
34. *De Judicis publicis*
35. *Disp. de Retractu Consanguinitatis* 1679

Zródło: E.Praetorio, *Athenae Gedanenses*. Lipsiae 1713, s.111-112;
Ch.G.Joecher, *Allgemeines Gelehrten Lexicon...* Bd.1-5.
Leipzig 1751, s.2242; Bibl. Gd. PAN, Ms. 1836, k.8-13,
20-25; K.Kocot, *Nauka prawa narodów w Ateneum Gdańskim*
(1580-1793). Wrocław 1965, s.240-241; L.Mokrzecki, *Stu-*
dium z dziejów nauczania historii. Rozwój dydaktyki
przedmiotu w Gdańskim Gimnazjum Akademickim do schyłku
XVII w. Gdańsk 1973, s.150-160